

حوالیل شب (شال واق؛ واکا) با نام علمی Nycticorax nycticorax

حوالیل شب Night Heron با گیلکی شال واق یا واکا، پرنده‌ای است که از مشخصات ظاهری آن می‌توان به طول 58 تا 65 سانتی‌متری آن اشاره کرد.

حوالیل نابالغ، بدنی سیاه و سفید و پاهای کوتاهی دارد و در پرنده بالغ، سر، پس سر و پشت بدن به رنگ سیاه، پهناهی بال خاکستری، گونه‌ها و سطح شکمی سفید است.

منقار حوالیل، کلفت به رنگ سیاه، چشم‌ها به رنگ قرمز و پاهای زرد مایل به گوشتی است و عموماً دو پر سیاه از پس سر حوالیل آویزان است.

حوالیل های نابالغ؛ قهوه‌ای پر رنگ با خال‌های مشخص نخودی و منقار ضخیم به رنگ زرد مایل به نارنجی هستند.

کتاب مصور پرنده‌گان گیلان

آلیف؛ داود خانی خلیفه محله

نمادند بسیار و اندک بجای ز پرند و مردم و چارپای (فردوسی)
اشاره‌ی کوتاه: بی‌شک، پرنده‌گان بومی و مهاجر پرشماری در سرزمین سبز گیلان دیده می‌شوند که در این کتاب - که البته می‌دانیم با اشکالات و ایراداتی نیز همراست - تنها به شرح کوتاه همراه با تصویر چند گونه از صدها گونه‌ی موجود از آن‌ها اشاره شده است که امید در آینده‌ی نزدیک بتوانیم در فضای مجازی، کتاب کاملی از پرنده‌گان گیلان را در اختیار علاقه‌مندان قرار دهیم. به امید آن روز.

داود خانی خلیفه محله

آویخته به رنگ طلایی مایل به سفید دیده می‌شود.

حوالیل شب از بوتیمار به واسطه اندازه، کوچک‌تر، گردن کوتاه‌تر، پرواز سریع‌تر و حال‌های روشن بر پشت آن مشخص می‌شود.

این پرنده در حال استراحت و در پرواز بدنش قوز کرده، سر و گردنش را به داخل بدن جمع می‌کند و در طول روز معمولاً روی درختان به صورت گروهی در حال استراحت دیده می‌شوند و در صبح زود، غروب و در شب تغذیه می‌کنند و صدای پرنده در شب هنگام پرواز به صورت «کوارک» شنیده می‌شود.

این پرنده مهاجر و در حال انقراض بیشتر در تالاب‌ها، باتلاق‌ها، رودخانه‌ها، شالیزارها، آب‌بندان‌ها و استخرها دیده می‌شود.

هر ساله روی درختان در مناطق قلم‌گوده انزلی، آب بندان‌های خلیفه محله و کرفستان رودسر، تالاب کیاکلايه لنگرود، آب‌بندان‌های ملاسراي فومن، آلالان اسلام و تالاب استيل آستارا در کلونی همراه با ديگر گونه‌ها جوجه آوري می‌کند.

این پرنده 43 تا 48 سانتی‌متر طول دارد و حواصیل کوچکی است که در فصل جوجه‌آوری به رنگ نخودی کمرنگ، بال‌های سفید رنگ، منقار دراز آبی رنگ با نوک سیاه، پاهای صورتی، کاکل‌های دراز و

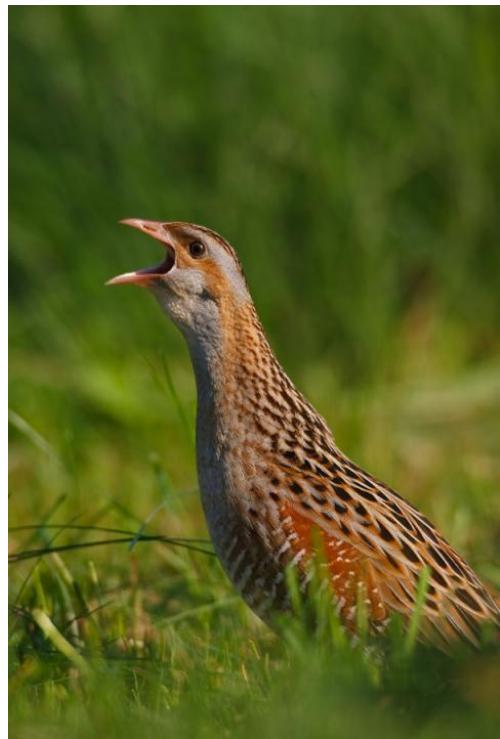
یلوه خالدار از نظر رفتار، تک زی است و در نور کم سحرگاهان و یا غروب آفتاب فعالیت می کند و هماره خود را در میان علف های بلند و ساقه های بریده شده از برنج (اشکل) مخفی نگه می دارد.

کورکور سیاه Black Kite

کورکور یا همان کورکور سیاه با 55 سانتی متر، پرنده ای است شبیه کور کور حنایی، ولی شکاف دمی آن خیلی کمتر است، به طوری که در پرواز انتهای دمش تقریباً چهار گوش بنظر می آید.

یلوه حنایی (تلکه) با نام علمی *Crex crex*

یلوه حنایی که در گویش گیلکی به آن "تلکه" می گویند، پرنده ای که طول بدنش 26 سانتی متر و مشاهده آن دشوار است و بیشتر صدای خاص نر آن، نشانه وجودش در منطقه می باشد.

پر و بالش به رنگ نخودی مایل به زرد است که در سطح پشتی، لکه های سیاه دارد و به نظر گردن کوتاه می آید. سینه و سر شاخکستری است. در پهلو و پوش پرهای زیر دم راه راه عرضی بلوطی رنگ دارد.

بال های بلوطی رنگ آن در پرواز به خوبی دیده می شوند.

بازروی ، بالهایش را افقی و در سطح بدن نگاهمیدارد نر و ماده همشکل‌اند اما پرنده ماده اندکی بزرگ‌تر است.

معمولًا نزدیک دریاچه‌ها یا رودخانه‌ها ، مناطق پر درخت یا با درخت‌های پراکنده و اغلب در حوالی روستاها و حتی شهرها . غالباً به‌طور دسته‌جمعی بر روی درخت‌ها و گاهی روی لانه متروک کلاغ‌ها آشیانه می‌سازد .

کور کور ، پرنده‌ای است مهاجر و از جمله پرنده‌گانی بوده که روزگاری نسبتاً فراوان دیده می‌شد ، اما و در حال حاضر وضعیت این پرنده نامشخص است ، هر چند که زمستان‌ها در مناطق خاصی از شمال کشور و در ناحیه پست خزری (همچون شالیزارها) نیز تعدادی قابل توجه‌ای از آنها به چشم می‌خورند.

جنه آن کمی کوچک‌تر و پر و بالش خیلی پر رنگ‌تر از کور کور حنایی است ، پوش پرهای فوقانی بال آن در فاصله بین قاعده و خم بال کمنگ می‌باشد .

صدای نر و ماده این پرنده شبیه اند و به صورت یک بخشی و جیغ مانند شبیه «پی-پی-پی»، **pee,pee,pee** و در هنگام تهدید یا ترس شبیه «ویویویو»، **viuuuu** یا شبیه کاکایی‌ها «**yieerr**» شنیده می‌شود.

کورکور پرنده‌ای است اجتماعی و غالباً روی آب‌های داخل خشکی نظیر شالیزارها دیده می‌شود ، پرنده نابالغ نظیر نابالغ کورکور حنایی؛ لکه‌های سفید چرکی در زیر شاهپرها نخستین دارد، ولی این لکه‌ها در پرنده بالغ دیده نمی‌شود . پرواز و عادات تغذیه‌اش شبیه کورکور حنایی است ولی ماهی‌های مرده را نیز می‌خورد . هرجا که تعدادشان زیاد باشد به سرعت گرد لشه‌ها جمع می‌شوند؛ هنگام بال

زنگوله بال

"زنگوله بال" (با نام محلی "کرکجه" یا "کرک جیجه")
اندازه این پرنده 41 تا 45 سانتیمتر و شبیه مرغ خانگی است. اما سر کوچک، گردن و پاهای بلندی دارد، در پائیز و زمستان سطح پشتی پرنده قهوه ای - خاکی با خطوط باریک سیاه، سینه کمرنگ و سطح شکمی اش سفید رنگ است.

کلاع سیاه Corvus frugilegus

دی ماه و موسم مهاجرت کلاع سیاه **Corvus frugilegus** پرنده ای از خانواده کلاغیان به جلگه های گیلان زمین. این پرنده 45 تا 47 سانتی متر طول دارد و از دیگر کلاع ها با پوشش کاملاً سیاه بدن، منقار خاکستری مایل به سیاه و پوست خاکستری صورت متمایز می شود.

کلاع سیاه پرنده ای اجتماعی است و در گله های بزرگ دیده می شود.

پرنده ماهی خورک معمولی

ماهی خورک بواسطه‌ی هارمونی رنگ‌هایی
که جثه اش را پوشانده و تمام سطح پشتش
ابی و سبز برآق و درخشان و گردن سفید و
سینه و گونه به رنگ شاه بلوطی و پاهای هم
بین نارنجی و قرمز، در سال 2009 عنوان
زیباترین پرنده دنیا نتخاب شده بود.

چنگر اوراسیایی (چنگر استرالیایی) با نام علمی *Fulica atra*

اندازه چنگر اوراسیایی بین 36 تا 42 سانتی‌متر است؛ پرنده‌ای آبزی به رنگ سیاه یکدست که در ناحیه سر و گردن پررنگ‌تر و برآق‌تر است.

رنگ سیاه و منقار و سپر سفیدش شناسایی آن را بسیار راحت می‌کند. پاهای سبز زیتونی و چشم‌های قرمزی دارد.

از چنگر نوک سرخ در ابعاد اندازه بزرگ‌تر، جثه پرتر، سپر پیشانی و منقار سفید مشخص می‌شود. ضمناً بر خلاف پرنده مزبور خط

ماهی خورک معمولی با نام‌های دیگری همچون نمرغ یخ؛ ماهی خورک اروپایی و ماهی خورک رودخانه‌ای، پرنده کوچک و زیبایی است با بدنه رنگین کمان. این پرنده، 16 تا 18 سانتی‌متر طول دارد. اندازه اش کوچک و وزن آن هم بین 35 و 40 گرم می‌باشد و طول بالهای هم به 25 سانتی‌متر موقع بازکردن می‌رسد.

ماهی خورک معمولی، روتنه ابی و سبز برآق، زیر تن قرمز، گلو و گردن نخودی و منقار تیره است (در پرنده‌ی ماده، نیم نوک پایین قرمز است). در پرواز، که سریع و مستقیم و در سطح پایین نزدیک اب انجام می‌گیرد، در جا بال زنی نیز دارد، در خشنده‌گی سبز رنگ پشت و روی دمش نمایان است.

ماهی خورک معمولی، پرنده‌ای خجالتی است بنابراین در حالت نشسته به راحتی قابل مشاهده نیست. پیش از شیرجه زدن برای صید ماهی، مدت طولانی روی شاخه‌ای در بالای آن می‌نشیند.

23 سانتیمتر؛ پرنده نر به رنگ زرد درخشان با دم و بالهای سیاه که قسمتی از کناره‌های دم آن زرد رنگ است، ماده و نابالغ این پرنده سبز مایل به زرد است و بال‌ها و دم پررنگ‌تر و سطح شکمی تقریباً خاکستری دارد که تا حدی رگه‌رگه و در بین شاخ و برگ درختان تشخیص آن دشوار است.

ممکن است با دارکوب سبز که دمگاه زرد - ولی جثه پرتر و روی سرش قرمزی دارد - اشتباه شود. پروازش سریع و موجی است با نشیب و فرازهای طولانی که با اوج گرفتنی خاص روی شاخه می‌نشیند و معمولاً نزدیک به نوک درخت خود را در بین شاخ و برگ پنهان می‌کند.

زیستگاه:

اساساً درخت‌زی است، در بوسستان‌های پردرخت و میوه‌زارهای کهن و سواحل رودخانه‌ها و جنگل‌ها و بندرت در فضای باز دیده می‌شود. لانه خود را معمولاً بین دو انشعاب شاخه‌ای افقی و به صورت آویزان می‌سازد.

سفید پهلوها و سفیدی پوشپرهای زیر دم را ندارد.

در پرواز نوک سفید شاهپرهای ثانوی بالش به صورت خط سفیدی نمایان است.

پهایش سبز زیتونی است با انگشتان بزرگ کنگره‌دار که هنگام پرواز امتداد آنها در عقب بدن مانند یک دم دراز جلوه می‌کند.

به سختی پرواز می‌کند و هنگام فرود آمدن، به سطح آب برخورد کرده باعث ایجاد صدا و ترشح آب می‌شود. در آغاز پرواز مدتی روی آب می‌دود.

صدای چنگر شبیه به "که و ک، kwek" و در حالت ویژه ناگهانی و شدید، شبیه "پی ت pitts" شنیده می‌شود.

در نغمه تو کای باغی غنای آهنگ به عالی
ترین وجه تجلی می کند. لقب استاد آواز در
خور او است.

توکای باغی Song Thrush (سهره آواز خوان؛ سیانسپر) با
نام علمی *Turdus philomelos*

گیلانشاه معمولی (مرغ باران) با نام علمی *Numenius arquata*

گیلانشاه معمولی با نام های دیگری همچون
مرغ باران یا کرونشیپ از انواع تلیله است.

گویند گیلانشاه چون آوا سر دهد، باران نازل
خواهد شد. این پرنده آوای خود را بیشتر در
شب هایی که هوا آبستن باران باشد، سر می
دهد.

آوای خوش گیلانشاه معمولی که به هنگام
پرواز نیمه شب از روی شهرها و دهات گیلان
به گوش می نشیند طنین بخصوصی دارد و
خاطره گیلان را در گذشته ها متبار به ذهن
می سازد.

گیلانشاه معمولی به شباht لک لک و کلنگ
منتها کمی کوچک تراز آنها و مثل آنها دراز
منقار، دراز گردن و دراز پا است. با قدم های
بلند در خورها و زمین های گلی ساحلی و
لجنزار، دهنی رودخانه ها و باطلاع ها پرسه
می زند. از صدای مشخصش به آسانی شناخته
می شود. با منقار 26 سانتیمتری اش از انواع
کرم ها و ماهی های ریز و صدف ها و

سیانسپر: توکای باغی یا سهره آواز خوان نام
فارسی او است. در خطه گیلان به وفور یافت
می شود. طول بدن او ۹ اینچ = ۲۳ سانتیمتر،
رنگ پرهای پشت قهوه ای، رنگ پرهای زیر
تنه زرد سفید و ش با خال های قهوه ای و در
ناحیه سینه متمایل به سرخ زنگاری است.

به زندگی در ارتفاعات جنگلی دلبرستگی
دارد، معذلک در پارک ها، گورستان ها و
باغات میوه هم دیده می شود.

سهره آواز خوان در بیشه های کوتاه، پرچین
ها و روی کاج های جوان لانه می سازد. چشم
قهوه ای، منقار تیره، پای شاخی رنگ و تیزی
های کوچک سفید روی پرهای خارجی دم از
مشخصات او است.

خوتکا ابروسفید (خوتکای پرسفید)

خوتکا ابروسفید " گونه ای از اردک های روی آیچر است که حدود 38 سانتیمتر طول دارد، این پرنده از اردک سرسیز کوچک تر و از خوتکای معمولی کمی بزرگ تر است.

پرنده نیز مثل خوتکای معمولی و سایر گونه های روی آیچر کوچک قادر است خود را با یک جهش ناگهانی و سریع از سطح آب جدا و پرواز کند.

همچنین دو تفاوت اصلی خوتکا ابروسفید نر و ماده در این است که تنوع رنگ در سر خوتکای سر سفید ماده بیشتر از گونه معمولی بوده و این پرنده در زمانی که می خواهد روی آیچری کند سرش را خیلی بیشتر از خوتکای معمولی تکان می دهد، پرنده نر صدای خشک و خش خش مانند شبیه " کنرک " و پرنده ماده صدای کوتاه و غار غار تیزی دارد.

قورباغه ها و لارو حشرات و خود حشرات و اقسام توت دانه ها تغذیه می کند.

این مرغ در اروپای مرکزی و شمالی تا سیبری غربی پراکنده است. به صورت مهاجر عبوری یا زمستانی در شمال فراوان است.

زمستان را در آفریقا، گیلان و مازندران و آسیای جنوب غربی می گذراند. طول بدن او 53 تا 58 سانتیمتر - ماده اندکی بزرگتر است. پر و بال او خاکستری یا قهوه ای مایل به نخدی با رگه های فراوان است. چشم های درشت شکلاتی رنگ، منقار هلالی سیاه و پاهای سربی سبز و سبز مشخصات او است. پروازش پر توان و تقریباً شبیه پرواز کاکائی ها توأم با بال زدن های موزون و منظم است. گله این پرنده معمولاً در یک خط یا در فور ماسیون (8) در ارتفاع زیاد پرواز می کند. در باطلاق و لجنزار و علفزار و ماسه truih و tlauh لانه می گذارد. به آهنگ بانگ بر می دارد. ماده در آوریل - مه 4 عدد تخم زیتونی رنگ می گذارد و نر و ماده به نوبت 29 تا 30 روز روی تخم می خوابند.

پرنده در مکان های همواری همچون پارکینگ به جستجوی غذ می پردازد.

دم جنبانک سفید در شکاف دیوارهای سنگی و یا سازه های مشابه طبیعی و یا مصنوعی اقدام به لانه سازی می کند.

این پرنده همچنین پرنده ملی کشور لتوانی می باشد.

دم جنبانک سفید پرنده ای بلند و باریک با طولی بین ۱۶.۵ تا ۱۹ سانتی متر است (زیر گونه های شرق آسیا طولشان بلندتر بوده و تا ۲۱ سانتی متر نیز می رسد. در عین حال دمی بلندتر داشته که همچون گونه شان همواره در حال تکان خوردن است).

Motacilla alba alba زیر گونه دارای پرهایی خاکستری رنگ در بخش بالایی بدنش و پرهایی سفیدرنگ در بخش پایینی آن بوده و صورتش نیز سفید رنگ است که در ناحیه بخش بالایی سر و گلوی پرنده سیاه رنگ می شود. اما زیر گونه دیگری همچون دم جنبانک ابلق (M. a. yarrellii) که نام علمی اش برگرفته از نام طبیعیدانی به نام ویلیام یارل است به جای پرهای خاکستری، پرهایی سیاه (و یا خاکستری پررنگ در ماده ها) دارد. دیگر زیر گونه های دم جنبانک سفید - که در درستی برخی از

گفتگی است، خوتکای ابروی سفید از خانواده مرغابی سانان بوده که از اواسط مرداد ماه وارد تالاب های استان گیلان می شود و اوایل مهرماه به زیستگاه های زمستان گذرانی خود مهاجرت می کند.

پرنده دم جنبانک سفید White Wagtail (دُمْبَلَاسْكَنْ)
با نام علمی Motacilla alba

دم جنبانک سفید (به گویش گیلکی: دُمْبَلَاسْكَنْ) گنجشک سانی کوچک از خانواده دم جنبانک هاست که در بیشتر نواحی آسیا، اروپا و بخش هایی از شمال آفریقا زاد و ولد می کند. این پرنده غیر مهاجر و ساکن نواحی با آب و هوای معتدل است ولی در غیر این صورت به آفریقا مهاجرت می کند. همچنین این پرنده به طور پراکنده در آلاسکا نیز مشاهده شده است.

دم جنبانک سفید پرنده ای حشره خوار است که نواحی باز را برای شکار کردن می پسندد زیرا در این نواحی می تواند شکار خود را دیده و آن را تعقیب نماید. در مناطق شهری نیز این

طول بدن زاغی حدود 40 تا 51 سانتی متر است که بیش از نیمی از آن دم بلند پرنده است. پرهای شانه، پهلوها و شکم آن سفید و بقیه پر و بالش سیاه با جلای آبی، سبز و ارغوانی است.

زاغی، همه چیز خوار است، اما غذای گوشتی را بر گیاهی ترجیح می دهد.

مطالعه‌ای در شمال ایران بر روی زاغی‌ها نشان داد که میانگین وزن بدن زاغی‌ها 215 گرم و میانگین طول کل بدن 46.3 سانتی متر و نسبت جنسی ماده به نر در نمونه ۱.۱ به ۱ بوده است. بررسی محتويات سنگدان در زمستان نشان داد که 81 درصد از مواد جانوری شامل حشرات، سوسک‌ها و بندپایان و ۱۹ درصد از مواد گیاهی شامل گندم، جو، خردان و بذر گیاهان تغذیه کرده بود. میانگین طول روده هم ۶۱۱ میلی‌متر و نسبت طول روده به طول کل بدن برابر ۱.۳ به ۱ بود که این نسبت ارجحیت رژیم غذایی گوشت‌خواری را نشان می دهد. تغذیه زاغی از تخم، جوجه یا گنجشک‌سانان کوچک جثه دیگر هم در برخی از منابع ذکر شده است.

زاغی در مناطق حاشیه‌ی شهری فراوان است و تا وقتی آزار داده نشود از انسان دوری نمی‌کند. گاهی دو یا چند پرنده به اذیت و

آنها شک وجود دارد - دارای رنگ‌بندی‌های متفاوتی در بال‌ها، پشت و یا سر بوده و ممکن است خصوصیات متفاوتی نیز داشته باشند.

برخی از نژادهای این پرنده در فصل جفت‌گیری دودیسی جنسی را از خود به نمایش می‌گذارند. همچنین در زمستان پرهای تمامی زیرگونه‌های گلوسیاه در قسمت گونه‌ها و گلوی پرنده به رنگ سفید درآمده و برخی پرنده‌گان پشت‌سیاه نیز در زمستان پشت‌خاکستری می‌شوند.

پرنده زاغی (کشکرت) با نام علمی *Pica pica*

زاغی با نام هایی همچون زاغی معمولی، زاغی اوراسیایی و زاغی اروپایی و در گویش گیلکی با نام کشکرت، پرنده‌ای از سرده‌ی زاغی‌ها و خانواده‌ی کلاغیان است که محل زندگی آن بیشتر در اروپا، قسمت بزرگی از آسیا و شمال غرب آفریقا می‌باشد.

**پرنده سینه سرخ European Robin با نام علمی
Erithacus rubecula**

سینه سرخ با نام های دیگری همچون سینه سرخ اوراسیایی و سینه سرخ اروپایی، 12.5 تا 14 سانتی متر طول دارد و به دلیل صورت و سینه قرمز نارنجی اش به راحتی تشخیص داده می شود.

نر و ماده همشکل ، پرنده ای کوچک و تپل که بی گردن به نظر می رسد، چشم های سیاه و بزرگ و بال های کوتاه دارد. سطح پشتی قهوه ای زیتونی یکدست است.

زیر تنہ اش سفید مایل به خاکستری است. منقار و پاهایش تیره است.

سینه سرخ نابالغ فاقد قرمزی سینه است اما قهوه ای تر دیده می شود و پر از لکه های قهوه ای و نخودی است. (معمولًا در پایان تابستان پس از پر ریزی، رنگ پر بال پرنده بالغ را می گیرد).

اغلب در حال جست و خیز در نزدیکی زمین و جاهای سایه دار دیده می شود. معمولاً راست می نشیند.

آواز بسیار زیبایی دارد و معمولاً در جایی مرتفع نشسته و آواز می خواند.

آزار حیوانات دیگر مثل گربه ها اقدام می کنند که این رفتار ممکن است برای فراری دادن شکارچیان و تخم دزدهای بالقوه باشد.

زاغی، تک همسر است و تا پایان عمر با جفت خود زندگی می کند. در صورت مرگ همسر، جفتی هم سن خود انتخاب می کند. آشیانه خود را معمولاً بر روی درختان بلند می سازد. جنس نر آن از ماده بزرگ تر است.

زاغی تنها پرنده و یکی از محدود جانورانی است که می تواند تصویر خود در آینه را تشخیص دهد

فصل جفتگیری زاغی در بهار است و نمایش معاشقه آن به این شکل است که جنس نر به سرعت پرهای سرش را بالا و پایین می برد. دمش را مانند بادیزن باز و بسته می کند و صدایی آرام و متفاوت از صدای خود ایجاد می کند. با باز کردن پرهای سفید شانه هایش سعی می کند توجه پرنده ماده را به سمت خود جلب نماید.

پرواز های کوتاه و دنبال بازی نیز بخشی از معاشقه این پرنده است. بین 5 تا 8 تخم می گذارد. البته تعداد 10 تخم نیز ثبت شده است. در فروردین روی تخم می خوابند و تنها یک جوجه را بزرگ می کنند.

در فصل جفت گیری، پرنده نر با شکل متعادل تری از نمایش های سنتیزه جویانه و تهدیدآمیز قدرت خود را به نمایش می گذارد و پرنده ماده را به سوی خود جلب می کند و به این شکل جفت گیری می کند.

پرنده ماده پس از جفت گیری لانه استکان شکلی را در نزدیک ساحل رودخانه ای درون بوته ها، درختچه ها، سوراخ درختان، حفره ها یا روی ساختمانها و تاقهای می سازد آن را با پیچک می پوشاند.

پرنده ماده 5 تا 7 تخم می گذارد و 12 تا 14 روز روی تخمها می خوابد. بعداز به دنیا آمدن جوجه ها هر دو پرنده جوجه ها را تغذیه می کنند تا به رشد کافی برسند و لانه را ترک گویند. پرنده ماده در سال ممکن است 2 تا 3 بار تخم گذاری کند.

سینه سرخ از دسته پرنده‌گانی است که زمستان ها از پراکندگی نسبتاً زیادی برخوردار است و نیز به تعداد نسبتاً فراوان در ایران زاد و ولد می کند.

از نابالغ دم سرخ معمولی با دم قهوه‌ای پرنگ (نه بلوطی) و از نابالغ بلبل، بوسیله اندازه کوچکتر، سطح شکمی نخودی رنگ تر و دم قهوه‌ای پرنگ تشخیص داده می شود.

سینه سرخ صدایی ساده و آهنگین دارد و با ملودی های زیبا می خواند، شبیه "تی ک، tik" یا "تی ک-ایک، tIC-ik" و نیز "ته سی پ، tseep" شنیده می شود.

سینه سرخ در باغ های سایه دار، پرچین ها و جنگل های با پوشش زیر آشکوب به سر می برد و در سوراخ ها، شکاف درختان و انتهای پرچین ها آشیانه می سازد.

سینه سرخ پرنده ای خجالتی و پرخاشگر است و در زمستان به تنها ی زندگی می کند و از فلمرو خود در مقابل متجاوزین دفاع می کند. این کار را بوسیله سینه سرخش انجام میدهد. یعنی پرهای سینه را به حالت ایستاده در می آورد و برای نشان دادن اقتدار خود به حریف مرتب به این سو و آن سو می پردازد. معمولاً در فصل های سرد روی زمین از حشرات کوچک، کرمینه ها، عنکبوت‌ها، کرم‌ها، حلزون‌ها تغذیه می کند و در فصلهای گرما و مساعدتر از دانه ها و میوه های کوچک هم تغذیه می کند.

دماهی بدن خود را در لانه کاوش دهند. این امر به آن ها این امکان را می دهد که از انرژی بدنشان به شکل مفید استفاده کنند. بعد از فصل تولید مثل آن ها معمولاً در حال پرواز همراه با پرنده‌گان دیگر دیده می شوند. در فصل جفتگیری آن ها بیشتر از سایر موقعیت‌ها زندگی خود دفاع می کنند.

چرخ ریسک بزرگ از آشیانه‌ی خود در مقابل ورود بیگانگان یا حتی همنوعان خود و نزدیک شدن آن ها به لانه و محل زندگی اش جلوگیری می کند.

جنگلهای مختلف، باغها و پرچینها. در سوراخ درختان، دیوارها و آبروها و امثال آن لانه می سازد. از هر سوراخی برای آشیانه گزینی بهره می گیرد. اگر شما آشیانه‌ای به شکل جعبه روی درخت نصب کنید، برای انتخاب آن به عنوان آشیانه تمایل نشان می دهد.

چرخ ریسک بزرگ Blue Tit (کولکافیس) با نام علمی Cyanistes caeruleus

چرخ ریسک بزرگ در سراسر اروپا و قسمت های شرقی آسیا و همچنین در شمال آفریقا پراکنده است. این گونه، 14 سانتیمتر (6 اینچ) طول دارد. سری سیاه رنگ با گونه های سفید و نوکی کوچک دارد. پشتی خاکستری مایل به سبز با انتهای آبی است. در دو طرف بدنش پرهایی به رنگ زرد دارد.

چرخ ریسک بزرگ در درخت زارها ساکن است و در حفره های درختان و یا آشیانه هایی در باغات زندگی می کند. آشیانه‌ی آن ها کاسه‌ای شکل است و از مواد گیاهی ساخته می شود.

فصل تولید چرخ ریسک مثل معمولاً از فروردین (march) آغاز می شود و تا تیر (July) ادامه پیدا می کند. ماده 6-12 تخم می گذارد که سفید هستند و خال های تقریباً قرمز دارد. آن ها از گیاهان و دانه ها و بسی از مهرگان تغذیه می کنند. در شب آن ها قادرند

اعلام کردند این جانداران *caeruleus* هنگام ساخت آشیانه از گیاهان معطر به منظور ضد عفونی کردن لانه و حفظ جان جوجه های خود استفاده می کنند.

محققان اعلام کردند این پرنده‌گان آشیانه های خود را با کمک گیاهان معطری مانند نعناء و لاوندر یا نوعی سنبل می آرایند تا در عین استفاده از عطر این گیاهان آشیانه خود را ضد عفونی کنند. در این صورت جوجه ها در محیطی پاک و استریل متولد شده و رشد خواهند کرد و در عین حال شانس بقای آنها افزایش خواهد یافت.

این پرنده‌گان در انتخاب نوع گیاهانی که در ساخت آشیانه مورد استفاده قرار می دهند بسیار وسوس به خرج می دهند نکته ای که در انجام این فرایند نا مشخص است چگونگی انتقال اطلاعات مربوط به انتخاب گیاهان از پرنده‌ای به پرنده دیگر است.

بسیاری از گونه های اروپایی به دلایل مختلف از این شیوه برای ساخت آشیانه های خود استفاده می کنند. برای مثال سارها به منظور جلب توجه و ابراز علاقه گیاهان معطر را در ساخت آشیانه ترکیب می کنند. اما *Cyanistes caeruleus* ای کوچک با سر و بالهای آبی رنگ لاوندر،

چرخ‌ریسک سرآبی (کولکافیس؛ فیس فیسی) با نام علمی *Cyanistes caeruleus*

چرخ‌ریسک سرآبی با ۱۱ سانتی‌متر ؛ تنها چرخ‌ریسکی است که تارک ، بال ها و دم آبی روشن دارد . سطح شکمی آن زردرنگ و گونه‌هایش سفید است . خط سیاه چشمی ، خط سیاه پس گردن و خط سیاه دو گونه به هم پیوسته و دنباله خط دور گونه و چانه سیاه مایل به آبی آن ختم می شود ، تارکش حاشیه سفید دارد و در پس گردن آن لکه سفیدی دیده می شود . پشتی تقریبا سبز رنگ است . پرنده نابالغ گونه‌های زرد و سطح پشتی قهوه‌ای مایل به سبز دارد.

رفتار این پرنده شبیه چرخ‌ریسک بزرگ است.

چرخ‌ریسک سرآبی بومی ایران و از پراکنده‌گی فراوانی برخوردار است.

گفتگی است،
دانشمندان با مطالعه بر روی گونه ای از *Cyanistes* پرنده‌گان با نام علمی

پذیری بیشتری برخوردارند را به اندازه ای قابل توجه کاهش دهد.

چگونگی تاثیرگذاری این گیاهان بر روی کاهش تعداد باکتری ها مشخص نشده است اما دانشمندان دریافتند که جوجه ها در این لانه های ضد عفونی شده رشد سریع تری داشته و درصد احتمال بقای آنها به اندازه چشمگیری افزایش می یابد.

بر اساس گزارش بی بی سی، در عین حال این رفتار و نحوه استفاده در گیاهان معطر تنها در این گونه از پرندگان مشاهده شده است و پرندگان دیگر به دلایل دیگری به جز حفظ جان جوجه های خود از گیاهان برای ساخت آشیانه استفاده می کنند. به همین دلیل چگونگی شکل گیری چنین رفتاری در پرندگان بلو تیت و در عین حال وسوسات خاص آنها در انتخاب گیاهان معطر نیز بسیار شگفت انگیز بوده و نیازمند مطالعات بیشتر است.

نعم و نوعی گیاه کاری را با دیگر اجزای آشیانه خود ترکیب می کند تا جوجه های خود را از آلدگی مصون دارد.

دانشمندان معتقدند گیاهانی که توسط این پرنده در ساخت آشیانه مورد استفاده قرار می گیرند دارای خواص ضد عفونی کننده هستند زیرا اکثر این گیاهان از گونه های گیاهانی است که در طب سنتی مدیترانه ای به عنوان موادی با خواص دارویی مورد استفاده قرار می گیرند.

محققان مرکز تحقیقات علمی فرانسه به منظور بررسی تاثیر این گیاهان بر زیستگاه پرنده آبی رنگ در ابتدا تاثیر آنها را بر روی نوعی لارو حشره که از خون جوجه ها تغذیه می کنند آزمایش کردند. پس از مشاهده بسی اثر بودن گیاهان معطر بر لاروها دانشمندان تاثیر گیاهان به کار گرفته شده در ساخت آشیانه را بر روی باکتریهایی که در آشیانه وجود دارند مورد آزمایش قرار دادند.

نتایج نهایی این بررسی ها نشان داد که گیاهانی مانند نعم و کاری می توانند به شیوه ای موثر ساختار اجتماع باکتریهایی که در آشیانه پرنده وجود دارند را تغییر داده و تعداد باکتریهایی که جوجه ها در برابر آنها از آسیب

پونده قوی فریادکش سیبری Whooper Swan با نام علمی Cygnus Cygnus

رفتار و پرواز این پرنده ، شبیه قوی گنگ است با این تفاوت که راحت‌تر راه می‌رود ، شاهپرهای ثانوی بال را بلند نمی‌کند و هنگام پرواز بالهایش صدای خاصی ندارد . معمولاً به صورت گله‌های پرسرو صدا دیده می‌شوند پرواز دسته جمعی آنها بصورت خطوط مورب و نامنظم و یا به شکل "۸" است.

صدای قوی فریادکش شبیه قوی کوچک است، اما قوی تر و کشیده تر و آهنگین به صورت "ها-ها-ها، "Ha-Ha-Ha، " یا "کو-کو-کو، CO-CO-CO" و معمولاً سه سیلاجی است.

معمولًا در سواحل دریا ، ماندآبهای ساحلی ، دریاچه‌ها و رودخانه‌های بزرگ به سر می‌برد.

قوی فریادکش از جمله پرنده‌گانی است که زمستان‌ها در سواحل دریای خزر ، نسبتاً فراوان است (مهاجر زمستانی) و نیز بصورت سرگردان در فارس و سیستان دیده شده است .

با توجه به شکار بی رویه این پرنده، ضروری است که بطور جدی از برنامه‌ای برای حفاظت آن در نظر گرفته شود، متاسفانه برنامه خاصی در حال حاضر برای حفاظت قوی فریادکش وجود ندارد.

اندازه قوی فریادکش 150 سانتی‌متر است؛ منقار سیاه با قاعده زرد لیمویی ، این پرنده را از قوی گنگ متمایز می‌سازد که منقاری نارنجی با قاعده برآمده و سیاه دارد . همچنین با گرد راست و صدای شیپور مانند نیز مشخص می‌شود.

شبیه قوی کوچک است و فرق آن با قوی کوچک عبارت است از اندازه خیلی بزرگتر ، سر دراز که از نیم رخ تخت بنظر می‌آید ، زردی بیشتر قاعده منقار که شکل مثلث و راس آن به سمت جلو می‌باشد ، و صدای مخصوص .

پرنده نابالغ قهوه‌ای کمرنگ مایل به خاکستری و روی هم رفته ، خاکستری رنگ‌تر از نابالغ قوی گنگ است . منقار صورتی کمرنگ با نوک تیره دارد.

پرنده الیکایی (جینجیوی؛ گیر پئوی؛ کفار پئوی) با نام علمی
troglodytes Troglodytes

9 سانتی متر؛ نر و ماده همشکل؛ پرنده‌ای است خیلی کوچک، خپله، پر از راه راه عرضی نزدیک به هم قهوه‌ای رنگ با دمی کوتاه و سر بالا بسیار پر جنب و جوش است.

الیکایی مانند موش در بین برگ‌ها و آشغال‌های روی زمین به دنبال خوردنی، کندوکاو می‌کند و نظیر سسک در میتن شاخ و برگ گیاهان حشرات را شکار می‌کند. پروازش مستقیم است و بال‌زدن سریع آن صدایی مرتعش و خاص ایجاد می‌کند.

همیشه در پناهگاهی نزدیک به زمین، زیر گیاهان، سنگ‌ها و امثال آن، در باغ‌ها، بیشه‌ها و جنگل‌ها به سر می‌برد. آشیانه کروی خود را در پرچین‌ها، سوراخ تنه درخت‌ها، ساحل رودخانه‌ها و یا در ساختمان‌ها می‌سازد.

پرنده مارگردن (اوُن) با نام علمی
Anhinga anhinga

مارگردن نوعی پرنده نزدیک به انقراض است.

این پرنده به هنگام شنا بدنش را در زیر آب نگه می‌دارد و گردنش به شکل ماری از آب بیرون است.

مارگردن از زیررده، نومرغان، راستهٔ سقائیان، خانواده مارگردنان، جنس مارگردن‌ها است.

در گویش گیلکی شرق گیلان به آن: اوُن (زیر آب رونده) گویند.

مردم فکر می کنند «حق، حق» می گوید. به همین دلیل اسم آن را «مرغ حق» گذاشته اند.

این پرنده با دو نشانه ، یعنی اندازه خیلی کوچک و داشتن گوش پر مشخص می شود (گرچه گوش پرهایش همیشه واضح دیده نمی شود) هنگامی که احساس خطر کند گوشپرهایش را نشان می دهد و در هنگام آرامش آنها را می خواباند ، پر و بال آن پر از خطوط موج دار و خال های قهوه ای مایل به خاکستری است، که خود را در میان درختان به طرز شگفت آوری استوار می کند.

در مقایسه با جغد کوچک ؛ سری کوچک تر و برآمده تر دارد . جشه اش از پنده مزبور لاغرتر و در سمت دم بارکتر و دمش نیز درازتر است . برخلاف جشه کوچکی دارد صدای یکنواخت آن خیلی مشخص است ، بیشتر هنگام شب فعالیت می کند ، منبع غذایی مرغهای حق بسیار گستردگی دارد و شامل انواع حشرات بزرگ ، کرم خاکی ، دوزیستان ، خزندگان ، پستانداران کوچک مثل موش و خفاش ، ماهی و پرندگان کوچک می باشند.

مرغ حق، قدرت شنوایی بسیار قوی دارد و همین باعث شده است که شکارچی ماهری باشد و صدای طعمه را در هر مکانی که نشسته تشخیص دهد. استوار او در میان

الیکایی در فصل زمستان در مناطق مختص به خود از پراکندگی نسبتاً فراوانی برخوردار است .

مرغ حق (مرغ شباهنگ) Scops Owl با نام علمی Otus scops

یکی از کوچک ترین انواع جغد، مرغ حق است، اندازه اش ۱۹ سانتی متر است. این پرنده روی شاخه های درختان زندگی می کند.

مرغ حق معمولاً تمام شب را بی حرکت و ساکت روی شاخه ها می نشیند و هر از گاهی با صدایی لرزان، سکوت شب را می شکند. صدای این پرنده طوری است که بعضی از

یک جفت در هر سال فقط یک جوجه را بزرگ می کنند. هر پرنده‌ی ماده، حدود ۳ تا ۶ تخم می گذارد.

برخلاف سایر جغدها که چند صدا دارند، مرغ حق تک نوایی آواز می خواند. با صدایش قلمرو خود را تعیین می کند و به سایر مرغ های حق می گوید که این قلمرو من است.
"من من من من ..."

مرغ حق از جمله پراکنده‌گیست که در گذشته نه چندان دور تابستان‌ها از پراکنده‌گی فراوانی برخوردار بوده و در حال حاضر وضعیت این پرنده از طرف سازمان محیط زیست اعلام نشده است اما تعداد قابل توجه‌ای از آنها را می‌توان در منطقه شکار ممنوع شاسکوه و اسفدن در شمال شرق استان خراسان جنوبی و استان‌های شمالی ایران یافت !

نام‌های دیگر مرغ حق، شب آهنگ . مرغ شباهنگ . شب آویز. دشت ماله . بیل باقلی . ابوحکب . چوک . هوگویک . چوکک . ضوع . بایقوش . بایقوش . بیغوش . مرغ حق گو. مرغ حق گوی می باشد.

در ادبیات فارسی اصطلاح "مثل مرغ حق " کنایه از شب و روز نفرین کنان است.

درختان نیز به او بیشتر در این امر کمک می کند. پنجه‌های خمیده اش بسیار دقیق برای شکار طراحی شده است، از پنجه‌های قوی و تکامل یافته اش برای تکه کردن طعمه بهره می گیرد.

مرغ حق اصولاً "پرنده منزوی و گوشه گیری" است.

هنگام تخمگذاری بیشتر آنها در آشیانه روی تخم می خوابد و در زمان رشد جوجه‌ها پرنده نر به پرنده ماده غذا می رساند.

فصل تولید مثل آنان از اوآخر زمستان آغاز می‌شود. در این فصل مرغ‌های حق نر با جیغ های بلند ، ماده‌ها را به دیدن لانه‌ی خود دعوت می کنند و پرنده‌ی ماده از میان آنها نری را برمی گزیند که حفره‌ی بهتری را برای لانه سازی انتخاب کرده باشد و غذای بیشتری در داخل لانه آماده کرده باشد. ماده‌ها در لانه هایی که در حفرات ساخته شده اند جوجه‌ها را بزرگ می‌کنند. این حفرات عموماً توسط سایر حیوانات ایجاد می‌شوند. مرغ حق از حیوانات تک همسری می باشد و هر دو جنس در مراقبت از جوجه‌ها همکاری می کنند. در طی دوره‌ای که ماده روی تخم‌ها خوابیده است ، نر غذای او را تامین می کند.

**آشنایی با پرنده سهره معمولی (هفت رنگی) بانام
علمی *Carduelis carduelis***

سِهره معمولی، زبان انگلیسی به آن «فنچ
طلایی اروپایی European Goldfinch» گویند.

سهره معمولی و 14 سانتی متر طول دارد و با رنگ آمیزی زیبا دیده می شود و به واسطه رنگ قرمز روشن و سیاه و سفید سر، رگه های زرد در بال های سیاه رنگ و دمگاه سفید، که در پرواز به خوبی دیده می شود، شناخته می شود.

زیرگونه ای از این پرنده که در شرق ایران یافت می شود (سهره طلایی سرخاکستری)، فاقد سیاه و سفیدی در سر است و تنها صورتش قرمز است و بقیه روتنه و گلویش

درباره مرغ حق قصه هایی در بین عوام رایج است از جمله آن که این مرغ در سوگ یا جستجوی فرزندانش است که در سراسر شب حق حق می گوید و در نهایت در صبحدم قطره خونی از حلقش می ریزد.

در باورهای مردم گیلان زمین نیز، این پرنده مظهر داغ و درد است و آوای "داع" مانندی که شامگاهان از او شنیده می شود، گواه بر آن است.

افسانه های سوزنگی از آن در بین گیلکان قدیم رواج داشته است. در شرق گیلان به آن "سوهت" و "بسوختمی" نیز گویند که جملگی این واژه ها به معنای سوز و درد و داغ می باشد.

پشت خاکستری و دو بال سیاه بوده ولکه هایی زرد بر روی آن دیده می شود. پرهای دم سیاه رنگ ولی لبه های آن سفید است.

بر روی سینه پرنده لکه های سفید دیده می شود. نر و ماده مشابه بوده و پرنده نر خوش نقش و نگار تر است. در پرنده های نابالغ بخش های بالای بدن خاکستری و مخطط بوده ولکه های قهوه ای دارند و صورت به رنگ قرمز نمی باشد. قرنیه چشم پرنده به رنگ قهوه ای تیره و منقار آن سفید صورتی با لبه های خاکستری و رنگ پاها صورتی است و طول آن در حدود 12 سانتی متر است.

گونه ترکی آن *ni ediecki* در ترکیه، قبرس، خاور دور، شمال عراق تا کوه های زاگرس و جنوب ایران و همچنین در مصر پراکنده است و زمستان ها به سوی مناطق جنوبی تا صحرای سینا و مصر و شمال جزیره عرب مهاجرت می کند.

گونه ایرانی آن در استان آذربایجان و شمال ایران و جنوب دریای خزر زندگی می کند و در زمستان ها به مناطق میانه عراق و جنوب آن مهاجرت می کند. این پرنده در طبیعت به صورت گروهی زندگی می کند که تعداد افراد این گروه ها گاهی به صد پرنده بالغ می گردد.

یکدست و به رنگ نخودی خاکستری است. همچنین متقارش کمرنگ، کشیده تر و سنگین تر از سایر سهره های طلایی است. پرنده جوان دارای پر و بال خاکستری کمرنگ و سر بدون علامت است و تنها به واسطه نوار بالی، دمگاه سفید و صداش شناخته می شود.

این پرنده در خارج از فصل تولید مثل، در گروه های کوچک دیده می شود. این پرنده در باغ ها، پارک ها، کشتزارها، بوته زارها و دره های پوشیده از درخت تا ارتفاع 2200 متری به سر برده و زمستان ها در کشتزارها و مزارع باز، علفزارها و اراضی مخروبه دیده می شود و در درختان آشیانه می سازد. در ایران، زمستان ها فراوان است و به تعداد فراوان نیز تولید مثل می کند. پرواز موجی و رقص مانند دارد و پرنده ای اجتماعی است.

نر و ماده همشکل، پرنده ای است با بال های زرد و سیاه دم سیاه و سفید، صورت سرخ لاکی و پشت قهوه ای خاکی که در ناحیه دمگاه به سفیدی می گراید پرنده نابالغ سر و سطح پشتی نخودی مایل به خاکستری و بدنه پر از خط و خال قهوه ای دارد.

این نوع فچ صورتی قرمز رنگ و گونه های سفیدی و پیشانی سیاهی دارد و دو خط سیاه از آن به دو سوی گردن می رود. رنگ پرهای

پونده خروس کولی (سیده؛ سیدی) با نام علمی
Vanellus vanellus

خروس کولی (نام علمی: *Vanellus vanellus*) پرنده‌ای است آبچر که در مناطق معتدل آسیای میانه زندگی می‌کند و در زمستان، به صورت دسته‌های چند تایی و اغلب در طول روز به سمت سرزمین‌های جنوبی تا شمال آفریقا، ایران، پاکستان، شمال هند و بخش‌هایی از چین مهاجرت می‌کند.

خروس کولی در کشتزارها، علفزارها، شالیزارها و یا مناطقی با پوشش گیاهی کوتاه به تولید مثل می‌پردازد. این پرنده زمین را خراشیده و ۳-۴ تخم را درون آن می‌گذارد و در صورت مواجه با مزاحمین حالتی تهاجمی به خود گرفته و با سرو صدای بسیار از لانه و جوچه‌هایش دفاع می‌کند.

طول خروس کولی ۲۸-۳۱ سانتی‌متر و گشودگی بال‌هایش ۶۷-۷۲ سانتی‌متر است. بال‌ها حالتی گردشده داشته و پاهای در مقایسه با دیگر پرنده‌گان این گروه بسیار کوتاه هستند.

این پرنده‌گان در طی ماه‌های مه تا زوئیه به جستجوی غذا و پناهگاه می‌باشد. یک تا دوبار در سال تخم می‌گذارد و لانه خود را در دره‌ها و یا لابه لای درختان کم ارتفاع و کوچک می‌گذارد و در هر بار ۴ تا ۵ تخم می‌گذارد.

این پرنده از پرنده‌گان مهاجر به شمار می‌رود. فنج طلایی در محدوده گستره‌ای از اروپای غربی، بریتانیا، تا جزایر قناری و شمال آفریقا تا خاورمیانه و از ناحیه شرق تا ژاپن پراکنده است. فنج طلایی یکی از محبوب‌ترین انواع فنج در اروپا به شمار می‌رود و این امر به علت رنگ‌آمیزی زیبا و نغمه‌های خوش این پرنده می‌باشد.

گفتگی است این پرنده در زمستان به جلگه‌های گیلان می‌آید و به دلی رنگ‌های متنوع بدنش به آن هفت رنگی *Haftrangey* گویند.

**اشنک بنگالی ماده (نی یشک) با نام علمی
*Rostratula benghalensis***

پاشلک بنگالی The Greater Painted Snipe در نیزارهای شالیزارهای شمال ایران در موسم سرما (پاییز و زمستان) دیده می شود.

ماده آن بزرگ تر از جنس نر می باشد.

در گویش گیلکی به آن نی یشک گویند.

پرها اغلب به رنگ سیاه و سفید هستند و پرهای پشتی سایه‌ای سبز دارند.

همچنین پرنده دارای کاکلی بر روی سرش می باشد. پرندگان جوان و ماده‌ها بالهای کوچکتری در مقایسه با نرها دارند و نقوش روی سرشاران نیز کمتر است، اما از نظر پرهای تزئینی تفاوتی با یکدیگر ندارند.

گفتگی است، سادات علوی گیلان، چند تار موی سرشاران را دراز می کردند و بقیه موی سر را می تراشیدند و بسان این پرنده کاکل دار، کاکل می گذاشتند. علت نام این پرنده در شرق گیلان به نام "سیده"، به همین دلیل است.

با توکای سیاه یا توکای معمولی (سیاه سَرَد) با نام
علمی *Turdus merula*

عکس توکای سیاه نر

توکای سیاه یا توکای معمولی به گویش (گیلکی شرق گیلان) سَرَد؛ سیاه سَرَد، پرنده‌ای از سردهٔ توکا و بومی اروپا، آسیا و شما آفریقا است و بر اثر فعالیت‌های انسانی به استرالیا و نیوزیلند هم وارد شده‌است.

در فصل زمستان در جلگه‌های و مناطق جنگلی کوهستانی شمال ایران فراوان دیده می‌شود.

چندین زیرگونه از این پرنده در محدوده زیستی گسترده آن زندگی می‌کنند، تعدادی از زیرگونه‌های آسیایی را گاه گونه‌ای مستقل در نظر می‌گیرند. با توجه به عرض جغرافیائی، توکای سیاه ممکن است مقیم، نیمه‌مهاجر یا کاملاً مهاجر باشد.

توکای پشت بلوطی؛ رابشکن با نام علمی
Turdus pilaris

توکای پشت بلوطی پرنده‌ای است به طول 22 تا 27 سانتیمتر و در اروپا و آسیا زندگی می‌کند. این پرنده در ایران و موسم سرما و زمستان در نواحی جلگه‌ای و جنگل‌های کوهستانی شمال ایران، دیده می‌شود.

در گویش گیلکی به آن رابشکن، رابشکن و رابوشکن گویند.

نرو ماده‌ی آن همشکل و از توکای بزرگ، اندکی کوچک‌تر و از توکای باغی و توکای سینه سرخ، خیلی بزرگ‌تر است و به وسیله سر و دمگاه‌خاکستری کم رنگ و پشت بلوطی و دم تقریباً سیاه مشخص می‌شود.

گلو و سینه اش زرد اخراجی با رگه‌های سیاه و پهلویش پر از لکه‌های سیاه است.

توکای سیاه ماده در لانه

جنس نر زیرگونه اصلی این پرنده که در بیشتر مناطق اروپا زندگی می‌کند، کاملاً سیاه با حلقهٔ چشمی و منقار نارنجی و آوازی با ملودی غنی است؛ جنس ماده و پرندهٔ نابالغ پوشش قهوه‌ای پرنگ دارد. این پرنده در درخت‌زارها و باغ‌ها زندگی می‌کند و لانه‌ای شکیل با نوارهایی از گل و فنجان‌شکل می‌سازد. توکای سیاه همه‌چیزخوار است و از انواع مختلف حشرات، کرم‌های خاکی، توت‌ها و میوه‌ها تغذیه می‌کند.

هر دو جنس در محل اصلی زندگی خود قلمرو طلبند و از نمایش‌های تهدید مشخصی بهره می‌جویند، اما در هنگام مهاجرت و نواحی زمستان‌گذرانی اجتماع دوست‌تر می‌شوند. جفت‌ها در طول سال، در جاهایی که هوا به اندازه کافی معتمد باشد، در قلمرو خود باقی می‌مانند. اشارات زیادی به این پرندهٔ پرشمار و متمایز از دیگر پرنده‌گان در آثار ادبی و فرهنگی دیده می‌شود که معمولاً به آواز آن مرتبط می‌باشند.

عقاب ماهی گیر؛ عقاب دریایی (همای استخوان خوار؛ هما
آمریکایی) با نام علمی Pandion haliaetus

مچی سیاه و ردیفهای موازی از نقشه‌های تیره‌رنگ، دمی را در راه دارد. عقاب ماهی گیر، در بالای آب به راحتی درجا بال می‌زند و به دنبال ماهی به درون آب شیرجه می‌رود (در حالی که اول پاها وارد آب می‌شوند) معمولاً برای استراحت روی درخت‌های خشک یا صخره‌های نزدیک آب می‌نشیند. زیستگاه عقاب ماهی گیر همواره نزدیک به آب و اعم از دریاچه‌ها، رودخانه‌های بزرگ و یا ساحل دریا.

آشیانه‌اش را روی درخت‌ها، صخره‌های پرتگاه‌ها، جزیره‌های کوچک دور دست، خرابه‌ها و گاهی نیز در زمین‌های شنی یا سنگلاخ می‌سازد. عقاب ماهی گیر بومی ایران بوده ولی کمیاب است و در تابستان و زمستان به ندرت مشاهده می‌شود

تا اواخر دهه 1350 در سواحل دریایی خزر فراوان بود ولی در سالهای اخیر گزارشی مبتنی بر رویت آن در دست نیست و یا اغلب گزارشات مربوط به مشاهده این پرنده نادرست بوده‌اند.

از خانواده شاهین‌های است که عقاب دریایی نیز خوانده می‌شود. این پرنده زیبا بیشتر از آبزیان تغذیه می‌کند و در حالت بلوغ 65 سانتی‌متر طول دارد.

نر و ماده همشکل. تنها پرنده‌ای که در این خانواده وجود دارد، گونه عقاب ماهی گیر است و غیر از عقاب مارخور، عقاب ماهی گیر تنها عقابی است که سطح پشتی تیره و سطح شکمی سفید خالص با نوار سینه‌ای تیره دارد، سرش سفید و نسبتاً کاکلی است با نوار پهن سیاه در ناحیه چشم که به سمت عقب و کنار گردن ادامه پیدا می‌کند.

بال هایش دراز و باریک و به طور محسوس زاویه‌دار است، سطح زیرین بال سفید، بال که

همچون آمامی در جنوب ژاپن، لوزون و میندانائو در فیلیپین و جاوه، سوماترا، سولاوسی و مالوکای شمالی در اندونزی هستند. این پرنده‌گان بیشتر مناطق مرطوب و جنگلی را برای زیستن ترجیح می‌دهند.

در ایران ایاهای مهاجر فصل زمستان را در شمال کشور و بویشه در زمین‌های پست ناحیه دریای خزر می‌گذرانند و گاهی در مناطق جنوبی‌تری همچون فارس، خوزستان و بلوچستان نیز دیده می‌شوند.

این پرنده‌گان به هنگام غروب یا شب‌هنگام به دنبال غذا رفته و با منقارهای بلندشان زمین‌های نرم را برای یافتن بی‌مهرگان جستجو می‌کنند. آنها طول روز را به استراحت می‌پردازند و پرهای نقشدارشان آنها را از دید دیگران پنهان می‌سازد.

گفتنی است، تا چند ساله پیش گیلکان با فضله یی که این گونه از پرنده‌گان در باغات و صحراءها از خود برجا می‌گذارند، با تله گذاری به شکار آنان در سطح وسیعی اقدام می‌کردند.

پرنده‌ایا (گبر Gabar) ب‌نام علمی *Scolopax rusticola*

ایا نام سرده‌ای از پرنده‌گان است که بین 7 تا 8 گونه مشابه و زنده از پرنده‌گانی آبچر را شامل می‌شود.

گبر؛ کفات یا ایاهای پرنده‌گانی هستند جنگلی و تک‌زی با طول 34 سانتی‌متر که بدن‌هایی چاق داشته و پرهای سیاه و قهوه‌ای نقشداری که قابلیت همنگ شدن با محیط و پنهان شدن در پشت بوته‌ها را به پرنده می‌دهد آن را پوشانده است. چشم‌ها در دو طرف سر واقع شده‌اند و میدان دیدی 360 درجه را به پرنده می‌دهند.

منقار ایاهای بلند و باریک بوده و نوک آن در آرواره بالایی بر خلاف دیگر پرنده‌گان انعطاف‌پذیر است.

تنها دو گونه از ایاهای را می‌توان در نقاط مختلفی از جهان دید و بقیه آنها بومی جزایری

پایان